

Пандемія SARS-CoV-2:

Оцінка впливу COVID-19 на органічний сектор в Україні

Документ підготовлено Проектом «Німецько-українська співпраця в галузі органічного землеробства»

Фото Анни Швець, Pexels

СОА, 17 травня 2020 р.

Зміст

1. Підсумок	2
2. Інспекційно-сертифікаційний процес в органічному секторі	2
3. Торгівля та ринки збуту	3
3.1 Поставки та виробництво	3
3.2 Експорт та імпорт.....	3
3.3 Внутрішній ринок	4
4. Висновки та рекомендації.....	4

1. Підсумок

Поки що пандемія COVID-19 та пов'язані з нею обмеження і карантин не мали значного негативного впливу на органічний сектор в Україні. Компанії розробили стратегії адаптації і сподіваються протистояти кризі без значних збитків, однак в даний час ще занадто рано робити точні довгострокові прогнози щодо наслідків COVID-19. Незважаючи на нову реальність, надихаючим чинником в цій ситуації буде, якщо Міністерство, громадські організації та донорські проекти підтримають органічних виробників під час кризи, спричиненої COVID-19, включаючи надання адекватної відповіді на потенційні наслідки, з якими вони можуть зіткнутися в найближчому майбутньому.

2. Інспекційно-сертифікаційний процес в органічному секторі

Опитування трьох сертифікаційних органів засвідчило, що їхні офіси продовжують працювати і обслуговувати клієнтів в Україні, дотримуючись усіх вимог діючого карантину та пов'язаних з ним обмежень. Хоча немає ніяких доказів втрати операторів внаслідок скасованих контрактів в Україні, сертифікаційні органи, які здійснюють свою діяльність і в інших країнах, зазнають значного стресу: обмеження на поїздки, а саме в Казахстан, Білорусь і Молдову, унеможливають в даний час проведення виїзних перевірок в цих країнах для інспекторів з України.

У зв'язку з тим, що основна діяльність сертифікаційних органів складається з виїзних перевірок та відбору зразків, карантинні заходи безпосередньо вплинули на своєчасне виконання інспекційних планів і завершення щорічних процедур сертифікації. Сертифікаційні органи змогли адаптуватися, перемістивши більшу частину своєї діяльності в режим онлайн та електронне спілкування шляхом відновлення внутрішніх процесів і комунікації з клієнтами:

- Комісія ЄС уповноважила сертифікаційні органи відкласти фізичні перевірки до 30 травня. У той же час вони проводять дистанційні перевірки (включаючи нові операції), які включають комбінацію віртуального інспектування, дистанційних фізичних перевірок та аудит документації.
- Повноцінні виїзні перевірки операцій з високим ризиком відкладаються на пізніший термін цього року.
- Фізичні перевірки частково продовжуються з використанням службового/приватного транспорту для здійснення окремого інспектування з обмеженими контактами чи взагалі не контактуючи з персоналом клієнта. Зокрема, це стало можливим для одного з національних сертифікаційних

органів, який має перевагу в наявності діючих регіональних офісів і локальних інспекторів по всій Україні.

- Той факт, що Комісія ЄС дозволила використовувати спрощену електронну форму сертифікату для імпорту органічної продукції, допомогла зберегти рівень експорту без його значних затримок (див. також пункт 3.2).

Внаслідок нинішньої ситуації щорічна програма перевірок повинна бути виконана у стислі терміни в 2-й половині поточного року, що призведе до перевантаження інспекторів і затримки процедури сертифікації.

3. Торгівля та ринки

3.1 Поставки та виробництво

Наразі не повідомлялося про припинення діяльності органічних операторів або закриття їхніх виробничих потужностей через COVID-19. Як і інші виробники продуктів харчування, усі органічні оператори (сільськогосподарські виробники та переробники) були включені урядом до списку об'єктів так званої "критичної інфраструктури", що дозволило їм продовжувати працювати з мінімальними збоями в роботі. Вони були змушені зкоригувати свої внутрішні процеси, щоб мінімізувати контакт між окремими особами, але в цілому, вони не повинні були припинити ні сільськогосподарську діяльність, ні проведення операцій.

3.2 Експорт та імпорт

Експортні поставки органічної продукції здійснюються, здебільшого, як і було заплановано. Мали місце тимчасові труднощі з експортними поставками, як то затримки в портах внаслідок карантинних заходів та призупинення повітряних перевезень протягом перших декількох тижнів заборони на здійснення авіаперельотів, але це було тимчасове явище, питання було вирішено, і поставки поновилися. Не було ніяких серйозних затримок із поставками автомобільним і залізничним транспортом. Повідомляється про збільшення витрат, але загальна кількість експортних поставок органічної продукції залишається в запланованих обсягах.

Європейський Союз дозволив країнам-членам, уповноваженим органам влади та сертифікаційним органам вживати тимчасові, виняткові заходи для можливості продовження діяльності відповідно до обмежень, встановлених державами-членами під час кризи, спричиненої пандемією COVID-19. Ці заходи мають намір мінімізувати серйозні затримки в системі контролю та сертифікації у зв'язку з необхідністю дотримання обмежень на поїздки, проведення особистих перевірок, а також запобігти перевантаженню деяких систем, включаючи систему TRACES. Циркулярний припис Комісії ЄС щодо перевірки сертифікатів у період пандемії COVID-19 від 30 березня скасував суворий режим перевірки сертифікатів на імпорт до ЄС. На митниці не вимагають пред'явлення оригіналів документів, приймаються онлайн-документи з електронним підписом. Це тимчасове рішення, яке сприяло вирішенню ситуації, коли більшість сертифікаційних органів перевели своїх співробітників на дистанційну форму роботи, буде дійсним до 1 червня 2020 року.

Що стосується імпорту, то девальвація національної валюти (до 15% протягом певного періоду) зробила імпорт більш дорогим і істотно знизила його рентабельність для тих імпортерів, які не змогли швидко зкоригувати ціни.

3.3 Внутрішній ринок

На внутрішньому ринку продаж органічної продукції був досить високим наприкінці березня і на початку квітня, після чого відбувся спад продажів у другій половині квітня. Одним із можливих пояснень цього є те, що протягом перших тижнів карантину люди робили запаси продуктів харчування, а потім виїхали з міст, що скоротило попит на продовольчі товари в цілому.

Продаж вітчизняних свіжих органічних продуктів значно збільшився за останні 6 тижнів. Це стосується операторів, які продають свою продукцію онлайн або в супермаркетах. Деякі з них повідомляють, що вони навіть не можуть виконати всі замовлення, які отримують. Одним із можливих пояснень цього може бути закриття фермерських ринків в Україні, що тимчасово збільшило попит на свіжі органічні продукти. Іншим можливим поясненням було те, що люди, перебуваючи на карантині, хочуть їсти здорову їжу і мають час на її пошуки. Ця тенденція також спостерігається і в країнах Європи.

4. Висновки і рекомендації

Здається, що наразі пандемія COVID-19 та пов'язані з нею обмеження і карантин не мали значного негативного впливу на органічний сектор в Україні. Спостерігалось тимчасове відтермінування експортних поставок, але, в цілому, компанії, які займаються експортом, дуже добре адаптуються до ситуації, що склалася. Ще однією з причин такого обмеженого впливу є той факт, що календарний період з березня по квітень є одним із "найповільніших" місяців з точки зору виробничої діяльності та інспекцій в органічному секторі та сертифікаційного процесу і навіть щодо укладання експортних угод. Жоден підсектор не зазнав значного зниження кількості клієнтів.

Однак, усі респонденти згодні в тому, що ще занадто рано робити обнадійливі довгострокові прогнози про наслідки COVID-19. Внутрішній попит, швидше за все, буде скорочуватися через економічні труднощі внаслідок карантину і уповільнення економічного зростання, а експорт, як очікується, буде досить стабільним. Багато залежатиме від загальної економічної ситуації: макроекономічної стабільності, обмінного курсу національної валюти, купівельної спроможності населення та попиту на органічні продукти на великих експортних ринках – передусім в ЄС.

Незважаючи на нову реальність, надихаючим чинником в цій ситуації буде, якщо Міністерство, громадські організації та донорські проекти підтримають органічних виробників під час кризи, спричиненої COVID-19, включаючи надання адекватної відповіді на потенційні наслідки, з якими вони можуть зіткнутися в найближчому майбутньому. Проект «Німецько-українська співпраця в галузі органічного землеробства» рекомендує ініціювати та підтримати такі заходи:

- Створення служби підтримки з питань коронавірусу для консультування фермерів і виробників. Такі веб-сторінки з актуальною інформацією про реальну ситуацію і доступні фонди з ресурсами для часткового фінансування витрат були створені урядами різних країн (наприклад: <https://www.mpi.govt.nz/protection-and-response/coronavirus/exporting-during-the-covid-19-emergency/>).
- Посилення співпраці між громадськими організаціями, діючими в органічному секторі, для взаємної підтримки в часи кризи. Членів цих організацій можна було б заохочувати до надання спільної допомоги суспільству та захисту здоров'я і безпеки українського народу.

- Проведення опитування серед представників органічного бізнесу з метою збору інформації для кращого ознайомлення з конкретними проблемами у ланцюгу постачання органічної продукції, яких зазнає галузь. Результати опитування представити Міністерству для розробки необхідних програм підтримки органічного сектору.
- Спільне проведення вебінарів для обговорення таких конкретних наслідків COVID-19, як:
 - переформатування роздрібної торгівлі,
 - стратегічні можливості зниження витрат і підвищення ефективності,
 - можливості фінансового стимулювання та стратегії управління грошовими коштами,
 - зміцнення професійних асоціацій для покращення зв'язків всередині органічного руху.

Проект «Німецько-українська співпраця в галузі органічного землеробства» висловлює подяку за надану інформацію та цінні коментарі:

Агрофірмі “Поле”, фірмі “Барбет”, Біо-інспекті (Швейцарія), Контрол Юніон Україна, Органік Стандарт, ГС “Органічна Україна”.